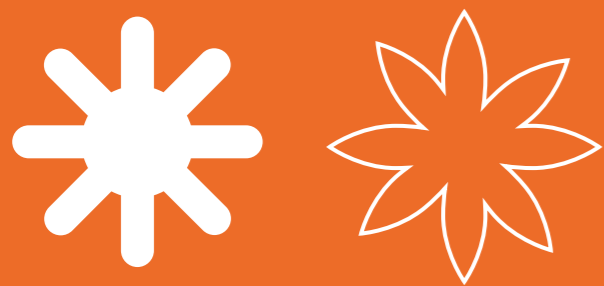

Natur a Ni

Nature and Us

Comisiynwyd gan Ways of Working i Cyfoeth Naturiol Cymru
Commissioned by Ways of Working for Natural Resources Wales

Owen Griffiths, Rhian Jones & Carys Mol
Dylunio gan / Design by Oliver Norcott

www.waysofworking.org
[@_waysofworking_](#)

www.naturani.cymru
www.natureandus.wales

www.cyfoethnaturiol.cymru
www.naturalresources.wales

Copyright © 2023

Natur a Ni
Nature and Us

Noddir gan
Lywodraeth Cymru
Sponsored by
Welsh Government

Cyfoeth Naturiol Cymru
Natural Resources Wales

Ways of
Working

Bedwyr Williams
Rebecca Wyn Kelly
Michal Iwanowski
Teulu Von Flap
Tess Wood
Sahar Saki
Eddie Ladd
Iestyn Tyne
Marva Jackson Lord

Natur a Ni / Nature and Us

Russell De'ath, Tîm Prosiect Natur a Ni:

Menter yw Natur a Ni sydd am gynnwys pobl Cymru i fod yn rhan o sgwrs genedlaethol am ddyfodol ein hamgylchedd naturiol.

Fe'i cynhelir gan Cyfoeth Naturiol Cymru, a'r bwriad oedd datblygu gweledigaeth gyffredin ar gyfer yr amgylchedd naturiol yn y flwyddyn 2050 ac ystyried y newidiadau y mae angen i ni eu gwneud wrth nesáu at 2030 a 2050, fel unigolion ac fel gwlad. Mae Natur a Ni wedi annog pobl i feddwl am yr amgylchedd yr hoffent ei weld yn y dyfodol - a'i adael ar ôl ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Roeddem eisiau gwybod sut mae pobl yn teimlo am fyd natur a sut hoffent nhw i berthynas cymdeithas â natur newid.

Daeth cynulliad dinasyddion ynghyd i ystyried y safbwyntiau a'r lleisiau a gasglwyd fel rhan o'r sgwrs genedlaethol ac i gytuno ar y weledigaeth ar gyfer Natur a Ni. Daeth chwe thema i'r amlwg ynghylch yr angen am ymrwymiad ar y cyd i warchod ac adfer yr amgylchedd naturiol, arweinyddiaeth, rhannu gwybodaeth, mynediad at natur, trafniadaeth ac ynni gwyrddach, a rheoli tir yn gynaliadwy.

Fel rhan o'r broses hon, gwahoddodd Cyfoeth Naturiol Cymru Ways of Working i guradu a chynnig persbectif amgen ar y themâu newydd hyn.

Russell De'ath, Nature and Us Project Team:

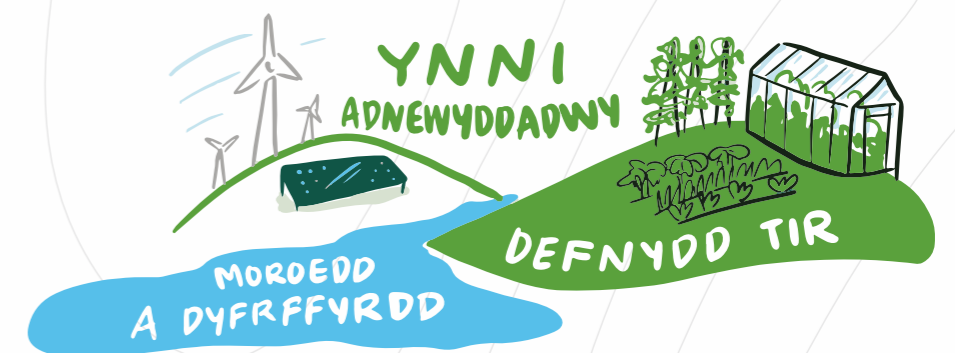
Nature and Us is an initiative to involve the people of Wales in a national conversation about the future of the natural environment.

Hosted by Natural Resource Wales the aim was to develop a shared vision for the natural environment in 2050 and consider the changes we need to make leading up to 2030 and 2050, as individuals and as a country. Nature and Us encouraged people to think about the environment they would like to see in the future - and leave behind for future generations. We wanted to know how people feel about nature and how they would like society's relationship with nature to change.

A citizens' assembly came together to consider the views and voices collected as part of the national conversation and to agree on the vision for Nature and Us. Six themes emerged around the need for a shared commitment to protecting and restoring the natural environment, leadership, sharing knowledge, access to nature, greener transport and energy, and sustainable land management.

As part of this process, Natural Resources Wales invited Ways of Working to curate an alternative perspective on these emerging themes.

What does the
FUTURE
look like...
...when **SOCIETY** and **NATURE**
THRIVE TOGETHER?

Credyd / Credit: Laura Sorvala

Cyflwyniad

Owen Griffiths, Ways of Working

“Mae gwyntoedd yr anthropocene yn cario ysbrydion – mae olion ac arwyddion ffyrdd o fyw'r gorffennol yn dal i gael eu gwefru yn y presennol... Ein hysbrydion yw olion hanes mwy na dynol y mae ecolegau'n cael eu creu a'u gwneud heb eu gwneud.” - Anna Tsing

Ledled Cymru yn 2023, cynhaliodd Cyfoeth Naturiol Cymru Gynulliad y Dinasyddion* i ystyried bywyd yn y flwyddyn 2050. Mae hyn yn swnio fel y dyfodol pell, ond mewn gwirionedd mae eisoes gyda ni. Yn wir, mae'r dyfodol hinsawdd sydd ar gael inni wedi'i sefydlu nid yn y penderfyniadau a wnawn heddiw nac yfory, ond yn y rhai yr ydym eisoes wedi'u gwneud. Ystyried ein dyfodol bob amser yw ystyried ein gorffennol.

Mae Solastalgia yn disgrifio'r profiad byw o newid yn yr hinsawdd, a dyma'r term y mae'n rhaid inni ei ddefnyddio nawr i ddisgrifio bywyd yng nghanol y tirweddau hynny sydd eisoes wedi'u newid y tu hwnt i adnabyddiaeth o ganlyniad i weithgarwch dynol. Mae geirfa gyfan o frys yn dod i'r amlwg, sy'n cynnwys anthropocene, necrosen, eco-bryder. Nid geiriau gobeithiol mo'r rhain, ond maent yn rhan o eirfa o anhrefn a wnaed yn angenrheidiol i ddisgrifio'r profiadau byw o ganlyniadau echdynnu trefedigaethol, ymerodraeth a chyfalafiaeth.

Dyma ein gorffennol.

Rhywsut, mae angen inni ddal ein gafael ar obeithio. Rhaid inni ddod o hyd i ffyrdd o wneud lle ar ei gyfer a'i drin.

Mae'r themâu sydd wedi dod i'r amlwg o'r cynulliad yma yn amrywio o ddefnydd, systemau bwyd, defnydd ynni, teithio, i'n perthynas â thirwedd a bioamrywiaeth. Maent wedi'u gwreiddio yn yr heriau a'r profiad bob dydd. Mae realiti economi, hil, hunaniaeth a chyfalafiaeth yn effeithio'n fawr ar y dewisiadau neu sydd ar gael i ni. Mae'r naw gwaith celf sydd yma yn archwilio cwestiynau a phryfocion sy'n ein herio i gymryd rhan mewn cymhlethdod; i symud y tu hwnt i'r deuaidd o dda a drwg, ac i feddwl yn ddwfn am sut y gallem fodlu ffyrdd newydd o weithio, gydag ymagwedd ddiwylliannol, ac ymdeimlad o frys ysgafn (cyfunol).

“Rydym yn trin y dyfodol fel allbost trefedigaethol pell heb bobl, lle gallwn ollwng diraddiad ecolegol, risg technolegol, gwastraff niwclear a dyled gyhoeddus yn rhydd.” - Roman Krznarick

Ond beth os bydd y cynulliad yn parhau ac yn tyfu? Beth yw'r camau nesaf, a pha ran y gall diwylliant ei chwarae yn y gwaith parhaus,

hirdymor hwn? Sut gallwn ni siarad amdano? Sut allwn ni ei fodlu? Sut gallwn ni ddefnyddio'r ymdeimlad hwn o frys yn ein systemau addysg, a grymuso pobl i fyw, gweithio a meddwl am ein gorffennol a'n dyfodol drwy'r lensys ehangach hyn? Meddwl yn y ffyrdd hyn, yn croestoriadol a pherthnasol, dyma yw'r gwaith sydd o'n blaenau.

*Cynulliad y Dinasyddion a alwyd i fynd i'r afael â materion o bwys i gyfranogwyr. Mae cynulliadau yn tueddu i fod yn agored i gyfranogiad a gweithredu trwy ddemocratiaeth uniongyrchol.

Introduction

Owen Griffiths, Ways of Working

“The winds of the anthropocene carry ghosts - the vestiges and signs of past ways of life still charged in the present... Our ghosts are the traces of more-than-human histories through which ecologies are made and unmade.”

- Anna Tsing

Across Wales in 2023, a Citizens Assembly* was held by Natural Resources Wales to consider life in the year 2050. This sounds like the distant future, but in reality is already with us. Indeed, the climate futures available to us have been established not in the decisions we make today or tomorrow, but in those we have already made. To consider our future is always to consider our past.

Solastalgia describes the lived experience of climate change, and is the term we must now use to describe life amidst those landscapes which have already been altered beyond recognition as a result of human activity. There is an entire vocabulary of urgency emerging, which includes anthropocene, necrocene, ecoanxiety. These are not hopeful words, but are part of a lexicon of chaos made necessary to describe the lived experiences of the consequences of colonial extraction, empire and capitalism.

This is our past.

Somehow, we need to hold on to hope. We must find ways to make space for and cultivate it.

The themes which have emerged from this assembly range from consumption, food systems, energy use, travel, to our relationship with landscape and biodiversity. They are rooted in the challenges and experience of the everyday. The realities of economy, race, identity and capitalism greatly affect the choices or are available to us. The nine artworks here explore questions and provocations which challenge us to engage in complexity; to move beyond the binary of good and bad, and to engage deeply in thinking about how we might model new ways of working, with a cultural approach, and a sense of gentle (collective) urgency.

“We treat the future like a distant colonial outpost devoid of people, where we can freely dump ecological degradation, technological risk, nuclear waste and public debt.”

- Roman Krznarick

But what if the assembly continues and grows? What are the next steps, and what role can culture play in this ongoing, long-term work? How can we talk about it? How can we model it? How can we employ this sense of urgency in

our education systems, and empower people to live, work and think about our pasts and futures through these wider lenses? To think in these ways, intersectionality and relationally, is the work that lies ahead.

*A Citizens Assembly is a gathering called to address issues of importance to participants. Assemblies tend to be freely open to participation and operate by direct democracy.

Pennod 1:

Bydd mynediad eang i fyd natur yn helpu pobl ledled Cymru i fyw bywydau hapus ac iach.

Chapter 1:

Widespread access to nature helps people across Wales live happy and healthy lives.

Mae Cynulliad y Dinasyddion wedi nodi:

“Mae angen mwy o fynediad cyfartal i fyd natur ar gymdeithas Cymru, ac mae angen gwneud ei hamgylchedd yn llai llygredig fel bod pawb yn gallu elwa o fyd natur.”

Ond sut olwg sydd ar fynediad mwy cyfartal i fyd natur a sut byddai'r patrwm newydd hwn yn dylanwadu ar ein diwylliant? Mewn ymateb i hyn, mae Bedwyr Williams yn archwilio twristiaeth pob dydd yn absenoldeb teithio byd-eang, mae Rebecca Wyn Kelly yn ystyried ein mannau gwyrdd a glas fel mannau lloches a gobaith, ac mae Michal Iwanowski yn dychmygu byd lle nad oedd teithio yn nwydd sy'n cael ei ordefnyddio a thanbriso a lle mae'r daith cyn bwysiced â'r gyrchfan.

The Citizens Assembly has spoken:

“Welsh society needs more equal access to nature and to make its environment less polluted so that everyone is able to benefit from nature.”

But what does more equal access to nature look like and how would this new paradigm influence our culture? In response to this, Bedwyr Williams explores tourism of the everyday in the absence of global travel, Rebecca Wyn Kelly considers our green and blue spaces as places of refuge and hope, and Michal Iwanowski imagines a world where travel wasn't an overused and undervalued commodity and the journey is as important as the destination.

Bedwyr Williams

Mae Bedwyr yn byw ac yn gweithio yng Nghaernarfon. Mae ei waith yn cynnwys ystod eang o gyfryngau, gan gynnwys perfformiad, cerflunio, paentio a ffotograffiaeth. Astudiodd yng Ngholeg Celf a Dylunio Central Saint Martin, Llundain, ac Ateliers Arnhem, Yr Iseldiroedd. Enillodd Wobr Paul Hamlyn yn 2005, cynrychiolodd Gymru yn 'Venice Biennale 2013' ac enillodd 'Derek Williams Trust Purchase Award' mewn cydweithrediad ag 'Artes Mundi 7' yn 2017.

Mae wedi arddangos yn genedlaethol ac yn rhyngwladol gyda chyflwyniadau unigol yn Barbican, Llundain yn 2016; Oriol Gelf Whitworth, Manceinion; Canolfan Weledol ar gyfer Celf Gyfoes, Carlow, Iwerddon; a Vestjylland Kunstpavillon, Denmarc (i gyd yn 2015); Tramway, Glasgow yn 2014; ac Oriol Ikon, Birmingham yn 2012.

Bedwyr lives and works in Caernarfon. His work includes a wide range of media, including performance, sculpture, painting and photography. He studied at Central Saint Martin's College of Art and Design, London, and Ateliers Arnhem, The Netherlands. He is a winner of the Paul Hamlyn Award in 2005, represented Wales at the Venice Biennale 2013 and won the Derek Williams Trust Purchase Award in association with Artes Mundi 7 in 2017.

He has exhibited nationally and internationally with solo presentations at Barbican, London in 2016; Whitworth Art Gallery, Manchester; Visual Centre for Contemporary Art, Carlow, Ireland; and Vestjylland Kunstpavillon, Denmark (all 2015); Tramway, Glasgow in 2014; and Ikon Gallery, Birmingham in 2012.

'Untitled'

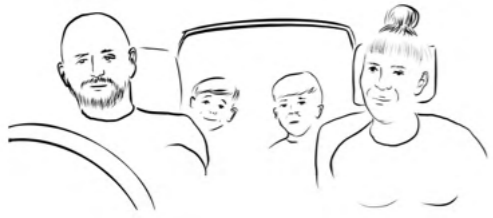
Staycation

Cefais fy magu yn nhref glan môr Bae Colwyn. Rwyf bob amser wedi mwynhau clustfeinio ar ddramâu bach ac ar naratifau ymwelwyr. Pobl ifanc yn eu harddegau yn pwdu, tadau prysur, parau ddim yn siarad mewn bwytai. Pan ofynnwyd i mi fyfyrrio ar y syniad o wyliau gartref, roedd yn amlwg i mi y dylwn greu dramâu sy'n darlunio a disgrifio bywyd bob dydd.

I grew up in a seaside town, Colwyn Bay. I've always enjoyed eavesdropping on holiday makers mini dramas and narratives. Sulking teenagers, earnest dads couples not speaking in restaurants. When I was asked to muse on the idea of the staycation it's seemed obvious to me that I should create some drawn and described banal-o-dramas.

THIS FAMILY HAVE DECIDED ON A STAYCATION THIS YEAR

THE ELDEST KID, WHO IS CLEVER BUT DOESN'T MIX WELL SAYS

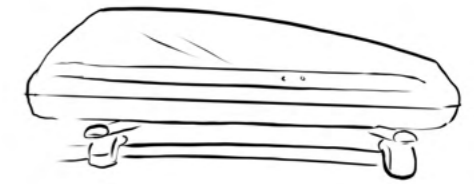
STAYCATION ACTUALLY MEANS HAVING YOUR HOLIDAY IN YOUR HOUSE

IN THE FILLING STATION THEY SEE A SELF IMPORTANT LOOKING MAN IN A FOUR WHEEL DRIVE

HE FILLED UP AND HIS WIFE WENT IN TO PAY AND GET COFFEE

HE LOOKS AT THE FAMILY'S FADED GREY ROOF BOX

HE'S NOT A STAYCATION PERSON

HE LIKES GETTING A TAN TO THE POINT WHERE HIS EYEBROWS ARE LIGHTER THAN HIS SKIN

THE ELDEST SON PICKS UP ON THE FOUR WHEEL DRIVE MAN'S SCRUTINY

THE FAMILY PASS A GROUP OF MIDDLE AGED MEN IN FOUR WHEEL DRIVE VEHICLES PARKED IN A LAY BY

THE ELDEST SON NOTICES THAT SOME OF THE FOUR WHEEL DRIVE VEHICLES HAVE EXHAUST PIPES POINTING UPWARDS

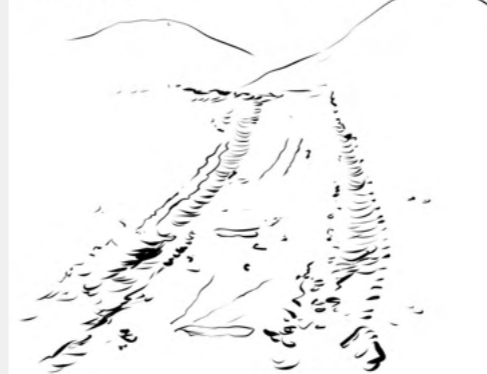
THE FATHER SAYS 'THEY'RE CALLED SNORKELS, THEY'RE FOR DRIVING THROUGH WATER'

THE MEN IN THE LAY-BY ARE SUCCESSFUL MEN. THEY ARE ON AN OFF ROADING STAYCATION. THEY'VE JUST PULLED OVER FOR A COFFEE AND TO TALK AND LAUGH ABOUT WHO GOT STUCK AND NEEDED TO BE TOWED

THE DEEP TRACKS THEY LEAVE IN THE MUD HARDEN IN THE WARM WEATHER WHEN THEY ARE BACK AT THEIR DESKS THE FOLLOWING WEEK

IF THIS MOLE UNDERSTOOD ENGLISH IT MIGHT HAVE MADE OUT ONE OF THE OFFROADERS SHOUTING 'ONE LIFE' AND THE OTHERS REPLYING 'LIVE IT' IN UNISON

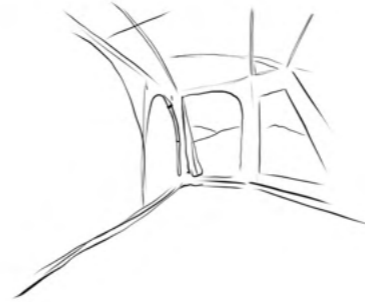
ON THE WAY TO THEIR CAMPSITE THEY PASS A YURT. THEY SMELL THE SMOKE FROM THE WOOD BURNER THROUGH THE OPEN WINDOW

AFTER DRIVING A FEW MILES DOWN THE ROAD THEY SMELL A VERY STRONG MANURE SMELL SO THEY CLOSE THE WINDOWS. THE SMELL REMINDS THE MOTHER OF HER OWN CHILDHOOD. SHE THINKS ABOUT HOW POOEY SMELLS ARE QUITE FUNNY AND HOW THEY EFFECT EVERYONE

THE FATHER FINDS TENT INTERIORS DEPRESSING. HE KNOWS IN ADVANCE THAT HE WILL BE AWAKE TURNING THINGS OVER IN HIS MIND WHILE THE OTHERS SLEEP. THE FLUTTER OF THE TENT MAKING HIM ANXIOUS

AT ABOUT TWO IN THE MORNING WHILE THE REST OF THE FAMILY SLEEP HE HEARS A FOX AND THE SOUND OF A COUPLE THAT ARE FANATICAL ABOUT OSPREYS MAKING LOVE QUIETLY

HE HEARS TWO FARTS FROM ANOTHER TENT AND A FEW MOMENTS LATER HE HEARS SOMEONE SPEAKING WELSH FROM A TENT IN ANOTHER DIRECTION

'GARETH NES DI ROI Y CAWS YN Y COOLBOX?'

DO

'DWI DI DOD AR SHOWER GEL NEWYDD NA TI'N LICIO'

DIOLCH

HE DREAMS ABOUT BEING IN A FLYING CAR ON HOLIDAY IN WALES

HE DREAMS OF HAVING TO MAKE AN EMERGENCY LANDING IN LLANBRYNMAIR

WAITING OUTSIDE THE TOILET BLOCK THE NEXT MORNING JUDGING OTHERS BY THEIR SMELLS AND PAJAMAS HE THINKS ABOUT THE WAY HOLIDAYS OFTEN MEAN LOSING QUITE A LOT OF PRIVACY

Cythrudd / Provocation

Pan fyddwch chi'n ymweld â Chymru, dewch â'r 'nerdiness' rydych chi'n ei gadw am gymeriadau Star Wars neu Game of Thrones ac atgof o enwau lleoedd a'i roi i ddefnydd da mewn sefyllfaoedd bob dydd. 'Gwnewch neu peidiwch, does dim cynnig.'

When you visit Wales bring with you the nerdiness you reserve for Star Wars or Game of Thrones character and place name recollection and put it to good use in a live situation. 'Do or do not there is no try.'

Rebecca Wyn Kelly

‘Camau’

Mae gan Rebecca arfer amlddisgyblaethol. Mae ei diddordeb mewn ecoleg ddfn, gwybodaeth seiliedig ar le a ‘Hiraeth’ yn ei gweld yn creu a gosod gwaith ymatebol i’r safle mewn lleoliadau anghysbell ac annisgwyl. Mae hi’n tynnu ar y goruchaf a’r gwythiol i ddatgelu bregusrwydd pobl a lleoedd sy’n cael eu heffeithio gan anghyfiawnder hinsawdd a dŵr. Mae hi’n ymarfer actiffaeth gysegredig fel porth ar gyfer gwella ac ailadeiladu ein perthynas doredig â natur.

Rebecca has a multi-disciplinary practice. Her fascination with deep ecology, place-based knowledge and ‘Hiraeth’ sees her creating and installing site-responsive work in remote and unexpected locations. She draws on the sublime and the miraculous to expose the vulnerability of people and places affected by climate and water injustice. She practices sacred activism as a gateway for healing and rebuilding our fractured relationships with nature.

Dal dy Ddyfodol

Daw fy niddordeb yn *Sabellaria alveolata*, neu'r llyngyren ddiliau, o atgofion plentyndod o archwilio riffiau pan roedd y llanw ar drai. Y darganfyddiadau hyn luniodd fy niddordeb mewn ecoleg ddofn a'r ddealltwriaeth bod yn rhaid i ni newid ein perthynas â natur yn ei hanfod i ddiogelu ein traethlinau. Mae'n deimladwy i feddwl nad yw mwydyn byth yn gadael unwaith y bydd wedi adeiladu ei gartref. Teimlaf yr 'Hiraeth' hwn, bob amser yn hiraethu am fod yn fy mamwlad a'r angen greddfoll i warchod y tir a'r môr ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

My fascination with the *Sabellaria alveolata*, commonly known as the Honeycomb worm, is rooted in childhood memories of low tide reef investigations. These early encounters shaped my interest in deep ecology and the understanding that we must radically change our relationship with nature to safeguard our shorelines. It's poignant to think they never leave once a worm builds its home. I feel akin to this 'Hiraethu', always longing to be in my homeland and instinctively needing to preserve the land and sea for future generations.

Cythrudd / Provocation

Pan ddywedwn Dal dy Dir dwi hefyd yn meddwl am y syniad o Dal dy Ddyfodol. Yn golygu symud o ddal eich tir i ddal eich dyfodol. Beth pe bai, trwy dreulio amser yn y dirwedd neu ym myd natur, yn arsylwi arnoch chi'n gallu deffro'ch hynafiaid yn y dyfodol, gan gofio y bydd pob cam a gymerwn nawr yn effeithio ar y dyfodol. Pa stori ydyn ni'n ei hysgrifennu ar gyfer y dyfodol, ni sy'n gyfrifol am y naratif hwnnw.

When we say Dal dy Dir I also think of the idea of Dal dy Ddyfodol. Meaning moving from holding your ground to holding your future. What if by spending time in the landscape or in nature, observing, you could awaken your future ancestor, remembering that every action we take now will impact the future. What story are we writing for the future, we are responsible for that narrative.

Michal Iwanowski

'Go Home Polish'

Mae Michal yn byw yng Nghaerdydd ac yn ddarlithydd mewn ffotograffiaeth. Mae ei waith, sydd wedi'i wreiddio yn y traddodiad dogfennol, yn dwyn ynghyd ffotograffiaeth, testun, deunyddiau archifol ac elfennau perfformio - yn fwyaf nodedig cerdded pellter hir.

Cyhoeddwyd ei fonograff cyntaf 'Clear of People' yn 2017, ac mae disgwyl i'w ail lyfr 'Go home Polish' gael ei gyhoeddi yn 2024. Mae ei waith yn nghasgliadau parhaol sefydliadau rhyngwladol, gan gynnwys yr Amgueddfa Gelf Gyfoes yn Zagreb, ac Amgueddfa Genedlaethol Cymru.

Michal is a Cardiff based artist and a lecturer in photography. His work, rooted in the documentary tradition, brings together photography, text, archival materials, and performative elements - most notably long distance walking.

His first monograph 'Clear of People' was published in 2017, and his second book 'Go home Polish' is due to be published in 2024. His work is in the permanent collection of international institutions, including the Museum of Contemporary art in Zagreb, and the National Museum of Wales.

8 Biliwn o Deithwyr

8 Billion Passengers

Mae'r ddelwedd yn gyfuniad o ugain llun o awyr y nos dros ogledd Caerdydd a dynnwyd ymhen awr gan gamera fformat canolig wedi'i osod ar drybedd. Mae hyd y llinellau sy'n cael eu rendro gan olau'r sêr yn adlewyrchu symudiad y ddaear mewn perthynas â'i hechelin ei hun. Fel y camera ar y drybedd - arhosais yn llonydd. Ar adegau roeddwn i'n meddwl y gallwn i synhwyro sbin y blaned, er bod y teimlad yn fyrlymus ac efallai mai dim ond meddwl dymunol ydoedd.

The image is a composite of twenty photographs of the night sky over north Cardiff taken in the space of an hour by a medium format camera set on a tripod. The length of the lines rendered by the light of the stars reflects the movement of the earth in relation to its own axis. Like the camera on the tripod - I remained still. At times I thought I could sense the spin of the planet, although the sensation was fleeting and might have been just wishful thinking.

Wrth wneud y ddelwedd roeddwn yn ymateb i thema teithio. Rwy'n byw mewn lle sy'n caniatáu imi symud yn rhydd, boed hynny trwy bŵer fy nghoesau, neu gan bŵer cerbyd. Mae gen i basbort sy'n agor y rhan fwyaf o ddrysau. Ond roeddwn i'n arfer byw y tu ôl i'r llen haearn. Gwn fod symud yn fraint i beidio â chael ei chymryd yn ganiataol.

When making the image I was responding to the theme of travel. I live in a place that allows me to move freely, be it by the power of my legs, or by the power of a vehicle. I hold a passport that opens most doors. But I used to live behind the iron curtain. I know movement is a privilege not to be taken for granted.

Gwnaeth hynny ddiddordeb i mi wneud darn o waith am yr enwadur cyffredin mwyaf rydyn ni'n fodau dynol yn ei rannu: y famaeth. Mae'r darn hwn o graig gydag 8 biliwn o deithwyr ar ei fwrdd, i gyd yn mynd i'r un cyfeiriad, i gyd yn rhan o rywbeth llawer mwy, hyd yn oed pan na allwn sylwi.

That made me interested in making a piece of work about the greatest common denominator we humans share: the mothership. This piece of rock with 8 billion passengers onboard, all heading in the same direction, all part of something much bigger, even when we're unable to notice.

Cythrudd / Provocation

Edrychwch i awyr y nos, gwylwch awyren, dilynwch hi â'ch llygad cyhyd ag y gallwch. Ystyriwch pa bellter y gallai fod wedi hedfan yn yr amser hwnnw. Os byddwch chi'n gwyllo'r awyren honno am awr bydd wedi teithio tua 500 -1000 o filltiroedd.

Dros yr awr honno yr ydych wedi teithio llawer pellach: 600 milltir mewn perthynas â chanol y ddaear. 67,000 o filltiroedd mewn perthynas i'r haul. 500,000 o filltiroedd mewn perthynas â chanol yr alaeth.

Rydyn ni'n 8 biliwn o deithwyr.

Look into the night sky, spot a plane, follow it with your eye for as long as you can. Consider what distance it might have flown in that time. If you watch that plane for an hour it will have covered approximately 500 -1000 miles.

Over that hour you have traveled much further: 600 miles in relation to the centre of the earth. 67,000 miles in relation to the sun. 500,000 miles in relation to the centre of the galaxy.

We're 8 billion passengers.

Pennod 2:

Bydd opsiynau trafnidiaeth ac ynni gwyrddach yn galluogi mwy o bobl i wneud dewisiadau ecogyfeillgar yn eu bywydau o ddydd i ddydd.

Chapter 2:

Greener transport and energy options enable more people to make environmentally friendly choices in their day-to-day lives.

Mae Cynulliad y Dinasyddion wedi nodi:

“Mae angen i Lywodraeth Cymru fuddsoddi mewn trafnidiaeth gyhoeddus, technolegau ynni adnewyddadwy a rheoli gwastraff, yn ogystal â lleihau effaith anghydraddoldebau rhwng pobl a’u cymunedau.”

Mae hon yn weledigaeth deilwng o gymdeithas gyfiawn yn gymdeithasol, ond sut mae’r newidiadau hyn yn effeithio mewn gwirionedd ar fywydau pobl, a beth yw’r anghydraddoldebau yr ydym yn ymladd yn eu herbyn? Mewn ymateb, mae Teulu Von Flap yn mynd â’u clipiau crocodeil i iwtopia o ynni gwyrdd ac adnoddau a gynhyrchir gan y gymuned, mae Tess Wood yn edrych o dan wyneb aneglur prynwriaeth, ac mae Sahar Saki yn dadbacio’r diwylliant taflu i ffwrdd y mae’n ei barhau.

The Citizens Assembly has spoken:

“Welsh Government needs to invest in public transport, renewable energy technologies and waste management as well as reducing the impact of inequalities between people and their communities.”

This is a worthy vision of a socially just society, but how do these changes really affect people’s lives, and what are the inequalities we are fighting against? In response, Teulu Von Flap take their crocodile clips to a utopia of green energy and community generated resources, Tess Wood looks beneath the murky surface of consumerism and Sahar Saki unpacks the throwaway culture it perpetuates.

Teulu Von Flap

Mae Teulu Von Flap yn brosiect cydweithredol teuluol newydd a ddatblygwyd gan yr artist ag rhieni James Ó hAodha a Kathryn Ashill yn gweithio gyda'u plant Teifion a Taran. Y comisiwn hwn yw eu prosiect cydweithredol cyntaf yn gweithio fel tîm i ymateb i'r thema a roddwyd iddynt fel rhan ar brosiect Natur a Ni.

Mae eu gwaith yn cael ei ddatblygu o fewn yr ofod domestig, rhwng yr ysgol, prydau bwyd ac amser gwely, gyda phawb yn chwarae rhan yn y prosiect. Mae ganddyn nhw ddiddordeb mewn materion dosbarth, hunaniaeth, cymuned, hanes, niwroddargyfeirio a chynrychiolaeth. Cânt eu hysbrydoli gan gemau, animeiddio, gofodau theatrig a phrofiadau a pherfformiad.

Teulu Von Flap is a new family collaborative project developed by artist parents James Ó hAodha and Kathryn Ashill working with their children Teifion and Taran. This commission is their first collaborative project working as a team to respond to the theme given to them as part of Nature and Us, Natur a Ni.

Their work is developed in the domestic space, between school, meals and bedtime with everyone playing a role in the project. They're interested in issues of class, identity, community, history, neurodivergence and representation. They're inspired by gaming, animation, theatrical spaces and experiences and performance.

'Malwod'

Alldwf / Offshoots

Beth mae argyfwng hinsawdd yn ei olygu i deulu ifanc? Sut ydyn ni'n cynnwys ein plant, pobl ag anableddau a'r rhai mwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas mewn trafodaeth am realiti argyfwng yr amgylchedd?

Mae Alldwf yn ceisio darparu cydnabyddiaeth ein bod ni'n symud ac yn tyfu, ac y byddwn yn gwneud hynny drwy'r amseroedd hyn gyda'n gilydd. Mae ffilm Teulu Von Flap yn defnyddio'r daten fel arwydd o obaith, effaith a dyfalbarhad, gan ddefnyddio batris tatws a wnaeth ei hun fel ffordd o ysgogi trafodaeth a meddyliau am gysylltiad a chymuned; ffynonellau ynni posibl. Mae Alldwf yn deillio o safbwynt teulu sy'n byw o fewn y farchnad rhentu ansicr, a heb yr hyblygrwydd i addasu, neu i gyweirio safonau llety a newid i ffynonellau ynni adnewyddadwy. Mae'r batri tatws yn drosiad ar gyfer cysylltedd ac ynni fforddiadwy ar gyfer pob cartref teuluol.

What does a climate crisis mean for a young family? How do we include our children, people with disabilities and the most vulnerable in our society in discussion about the reality of environmental crisis?

Offshoots attempts to provide acknowledgment that we are and will be moving and growing through these times together. Teulu Von Flap's film uses the potato as a sign of hope, agency and persistence, using DIY potato batteries as a way to generate discussion and thoughts about connection and community; potential sources of energy. Offshoots stems from the perspective of a family living within the precarious rental market, and without the flexibility to adapt, or modify accommodation standards and change to renewable energy sources. The potato battery serves as a metaphor for connectivity and for affordable energy for all family homes.

Cythrudd / Provocation

Beth mae argyfwng hinsawdd yn ei olygu i deulu ifanc? Sut ydyn ni'n cynnwys ein plant, pobl ag anableddau a'r rhai mwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas mewn trafodaeth am realiti argyfwng amgylcheddol? Cynhyrchu gobraith trwy gysylltedd. Creu llawenydd yn wyneb argyfwng.

What does a climate crisis mean for a young family? How do we include our children, people with disabilities and the most vulnerable in our society in discussion about the reality of environmental crisis? Generate hope through connectivity. Create joy in the face of crisis.

Tess Wood

Mae Tess yn artist amlddisgyblaethol sy'n byw ac yn gweithio yng Nghymru. Mae eu gwaith yn edrych i ddatgelu'r cyfuniadau di-derfyn o ffyrdd y gallwn ailgysylltu â ni'n hunain, ein cyrff a'r gofodau yr ydym yn byw ynddynt, a sut y gall hyn ddatblygu perthnasoedd dyfnach, mwy greddfol.

Maen nhw'n defnyddio recordiadau maes, dogfennaeth symudiad corfforol ac ysgrifennu rhad ac am ddim wedi'u hysbrydoli gan ymweliadau safle, er mwyn helpu i wireddu'r gwaith.

Tess is a multidisciplinary artist living and working in Wales. Their work looks to uncover the limitless combinations of ways we can reconnect with ourselves, our bodies and the spaces we inhabit, and how this can develop deeper, more intuitive relationships.

They use field recordings, documentation of physical movement and freeform writing inspired by site visits, to help realise the work.

'Field Performance'

Imitating Architecture

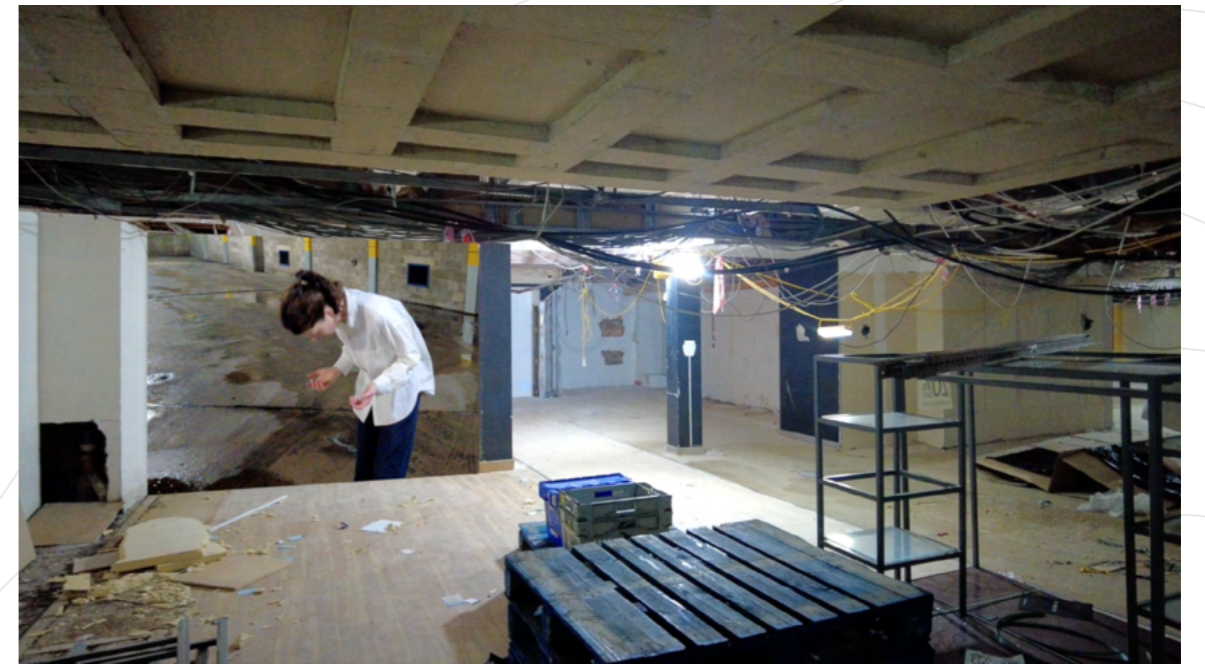
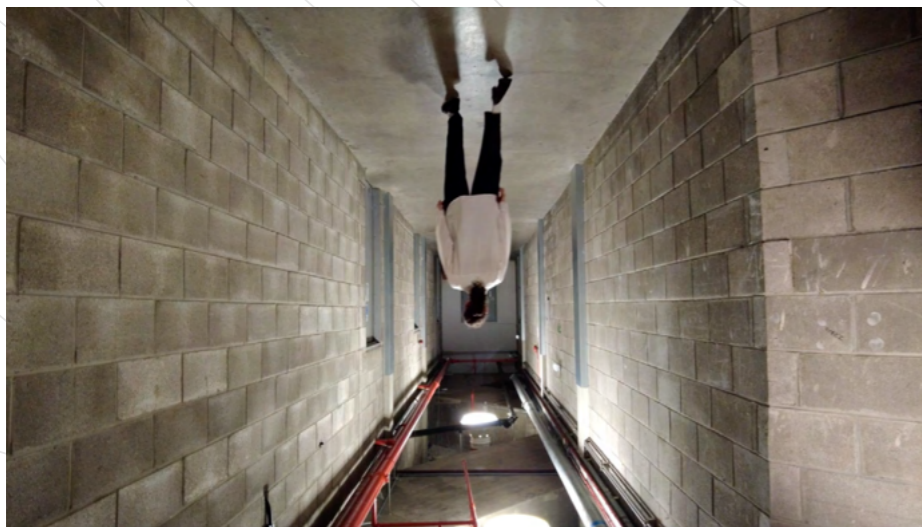
Mae'r collage digidol hwn yn arddangos archwiliadau symud a rhyngweithiadau barddonol wedi'u recordio gyda siop adrannol Howells, gofod eiconig ym myd manwerthu, cymdeithasu a siopa yng Nghymru a gaeodd ei ddrysau yn ddiweddar ar ôl agor ym 1865. Nod y gwaith yw datgelu ochr dywyll cau siopau, newid perchnogaeth, a siopau'r stryd fawr yn dirwyn i ben. Mae'n codi cwestiynau ynghylch sut rydym yn dewis rhyngweithio â'r gofodau hyn a'r bobl sy'n eu cadw'n fyw yn ystod ein brwydr bresennol â chyfalafiaeth, yn enwedig o ystyried yr argyfwng hinsawdd a'n defnydd parhaus o ddeunyddiau nad ydynt yn para.

This digital collage showcases movement explorations and recorded poetic interactions with Howells department store, an iconic space in Welsh retail, socializing, and shopping that recently closed its doors after opening in 1865. The work aims to uncover the somber side of high street closures, changing ownership, and going into liquidation. It poses questions about how we choose to interact with these spaces and the people who keep them alive during our current capitalist struggle, particularly considering the climate emergency and our continuous consumption of materials that do not last.

Trwy symudiadau a myfyrdodau barddonol, mae gwaith Wood yn cynnig persbectif newydd ar sut y dylem ganfod y gofodau hyn. Trwy ymchwilio i'w hanes ac eistedd gyda nhw cyn cefnu arnynt am gyfnodau estynedig, mae'r artist yn amlygu pwysigrwydd cydnabod a diogelu arwyddocâd y gofodau hyn.

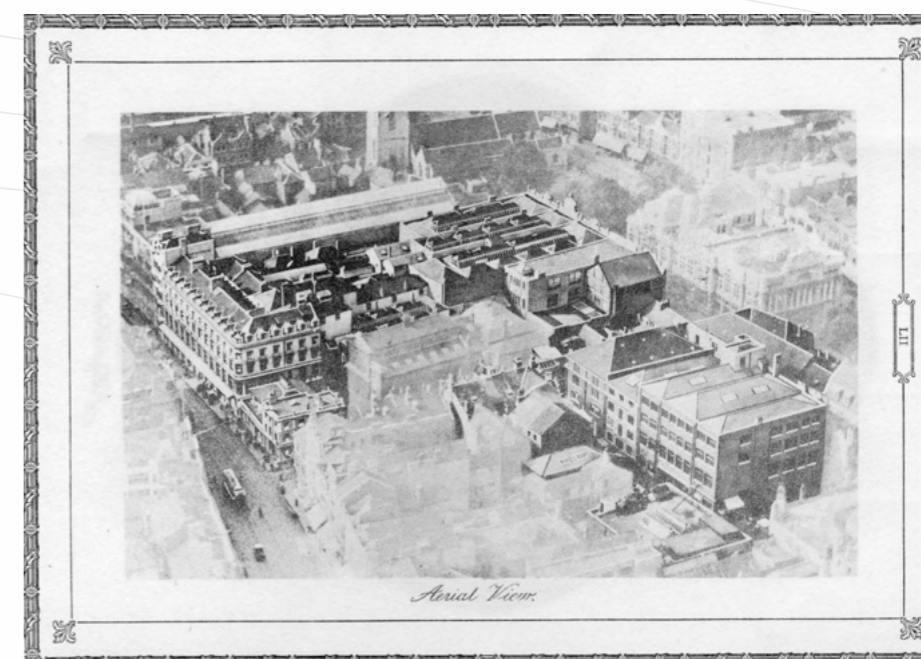
Through movement and poetic meditations, Wood's work offers a new perspective on how we should perceive these spaces. By delving into their histories and sitting with them before they are abandoned for extended periods, the artist highlights the importance of acknowledging and preserving the significance of these spaces.

Awyrlun 'James Howell & Co', 1925

Ffynhonnell: Archif House of Fraser ym Mhrifysgol Glasgow

Gyda chaniatâd Archifau a Chasgliadau Arbennig Prifysgol Glasgow

'James Howell & Co' aerial view, 1925

Source: The House of Fraser Archive at the University of Glasgow

With permission of University of Glasgow Archives & Special Collections

Cythrudd / Provocation

Beth sy'n digwydd pan fyddwn yn torri'n rhydd o'n tueddiadau cyfalafol ac yn cofleidio byw'n ystyriol? A all symudiad a barddoniaeth gynnig ffyrdd newydd o brofi a chysylltu â'n hamgylchedd, gan ein hysbrydoli i fyw'n fwy cynaliadwy ac ystyriol, ac i wrthsefyll temptasiwn diwylliant defnyddwyr?

What happens when we break free from our capitalist tendencies and embrace mindful living? Can movement and poetry offer new ways of experiencing and connecting with our surroundings, inspiring us to live more sustainably and mindfully, and to resist the temptation of consumer culture?

Sahar Saki

Mae Sahar yn artist a dylunydd rhyngwladol arobryn o Iran, wedi'i leoli yng Nghaerdydd. Mae hi wedi cael ei gwobrwyo gan UNESCO, Busnes Cymru, a Chyngor Celf Cymru, ac mae hefyd wedi gweithio gyda gwahanol sefydliadau a chanolfannau cymunedol fel Opera Cenedlaethol Cymru, Theatr y Sherman, Arcade Cardiff, Riverside Centre, Canolfan Gelfyddydau Neuadd Llanofor, Celfyddydau Iechyd Gwent, Crefft yn y Bae, Cyngor Caerdydd, a Made In Roath.

Mae Sahar yn defnyddio testun, caligraffeg, lliwiau bywiog beiddgar yn ei chelf ac yn cael ei hysbrydoli gan ei threftadaeth ddiwylliannol a phatrymau hen tra mae hi'n eu trawsnewid mewn iaith weledol gyfoes.

Sahar is an award-winning international artist and designer from Iran, based in Cardiff. She has been awarded by UNESCO, Business Wales, and Art Council of Wales, and has also worked with different organisation and community centres such as Welsh National Opera, Sherman Theatre, Arcade Cardiff, Riverside Centre, Llanover Hall Arts Centre, Gwent Arts in Health, Craft in the Bay, Cardiff Council, and Made In Roath.

Sahar uses text, calligraphy, bold vibrant colours in her design and gets inspired by her cultural heritage and old patterns while she is transforming them in contemporary visual language.

'Off The Wall' yn/at Oriel Mission Gallery

Bazyaft

Defnyddiais y symbol rhyngwladol ar gyfer ailgylchu i wneud cyfres o bum cerdyn post yn defnyddio pum iaith - Perseg, Tsieinëeg, Hindi, Cymraeg a Thyrcceg. Yna argraffais 100 o gardiau a'u dosbarthu â llaw ar hyd Heol San Helen yn Abertawe.

Pan wnes i'r gwaith hwn, meddyliais am fy nhaid a nain oedd â buchesi mawr o fuchod, defaid a geifr. Roeddent yn byw yng ngorllewin Iran, yn hunangynhaliol, eu deiet yn seiliedig ar laeth, wyau a chigoedd, ac yn defnyddio pob rhan o'r anifail. Nid oedd unrhyw wastraff yn y cylch hwn. Rwy'n eu cofio'n troi croen y ddafad yn gynwysyddion mawr ar gyfer cynhyrchu kefir a menyf.

Unwaith, wrth rhannu'r atgof hwn gyda ffrind o'r gorllewin a oedd yn fegan, dangosais lun o'r cynhwysydd iddynt. Cawsant braw mawr gan y llun. Roeddwn wedi drysu'n lân gyda'i ymateb gan fy mod yn credu bod gan fy nhaid a nain ffordd gynaliadwy iawn o fyw ac felly'n gysylltiedig â natur.

Dywedir wrthym mai defnydd 'moesegol' yw ein hunig obaith. Mae gan bob diwylliant gwahanol safbwyntiau gwahanol a gall dysgu gan bawb gyfoethogi ein hatebion. Weithiau gall y rhai sy'n byw'n ddibris fod yn modelu bywyd gwirioneddol gynaliadwy.

I used the international symbol for recycling to make a series of 5 postcards using 5 languages - Persian, Chinese, Hindi, Welsh and Turkish. I hand delivered 100 of them along St Helens Road in Swansea.

When I made this work I thought of my grandparents who had big herds of cows, sheep and goats. They lived in the west of Iran, were self-sufficient, their diet based on dairy, eggs and meats and using every part of the animal. There was no waste in this cycle. I remember them turning the sheep's skin into big containers for producing kefir and butter.

Once, I shared this memory with a western friend who was vegan, showing them a photo of the container. They were annoyed by the photo. I was really surprised by their reaction as I believed my grandparents had a very sustainable way of living and so connected to nature.

We are told that 'ethical' consumption is our only hope. Every different culture has different perspectives and learning from all can enrich our solutions. Sometimes those who live lightly can be modeling a truly sustainable life.

حضرتی بہ نام دور ستر جو بیدار
وہی چھتری را دور می اندازیم

باید جایی بروں۔

“Nid oes unrhyw beth fel ‘mynd i ffwrdd’. Pan fyddwn yn taflu unrhywbeth i ffwrdd, mae’n rhaid iddo fynd i rywle.”

“There is no such thing as ‘away’. When we throw anything away it must go somewhere.”

- Annie Leonard

Cythrudd / Provocation

Mae gan bob diwylliant gwahanol safbwyntiau gwahanol a gall dysgu gan bawb gyfoethogi ein hatebion. Cael sgwrs, gwneud cysylltiad â diwylliant gwahanol a'u perthynas â'r blaned heb farnu nac ymyleiddio.

Every different culture has different perspectives and learning from all can enrich our solutions. Have a conversation, make a connection with a different culture and their relationship to the planet without judgement or marginalisation.

Pennod 3:

Bydd rheoli tir yn gynaliadwy yn helpu cymunedau i brynu bwyd lleol a theimlo eu bod yn perthyn i dir Cymru.

Chapter 3:

Sustainable land management helps communities buy local food and feel connected to the Welsh land.

Mae Cynulliad y Dinasyddion wedi nodi:

“Mae angen i’r llywodraeth ar bob lefel helpu i wneud ffermio’n fwy cynaliadwy a gwneud bwyd lleol yn fforddiadwy. Bydd hyn yn helpu pobl i brynu mwy o fwyd lleol a chynaliadwy ac adfer byd natur.”

Tir, iaith, diwylliant. Mae ein perthynas â ffermio ac amaethyddiaeth mor ddwfn â’n gwreiddiau felly sut ydyn ni’n cynnal yr hyn sy’n hunaniaeth sylfaenol wrth wneud lle i bob bod dynol ac an-ddynol ffynnu? Mewn ymateb, mae Eddie Ladd yn myfyrio ar fywyd ar y tir a’r coed sy’n ei fframio, mae Iestyn Tyne yn olrhain trwy ei hanes personol i chwilio am lif olyniaeth ym myd ffermio, ac mae Marva Jackson Lord yn datgelu ein hobsesiwn â diwylliant bwyd sy’n mynnu “unrhyw beth unrhyw bryd”.

The Citizens Assembly has spoken:

“All levels of government need to help make farming more sustainable and local food affordable. This will help people buy more local, sustainable food and restore nature.”

Land, language, culture. Our relationship to farming and agriculture is as deep as our roots so how do we maintain what is fundamental identity while making space for all human and non-human beings to thrive? In response, Eddie Ladd meditates on a life in the land and the trees that frame it, Iestyn Tyne tracks back through his personal history to look for the flow of succession in farming and Marva Jackson Lord cuts open our obsession with the “anything anytime” food culture.

Eddie Ladd

'Ffrwydrad'

Mae Eddie wedi bod yn berfformiwr theatr gorfforol ers oes pys. Mae'n berfformiwr theatre gorfforol, yn gyfarwyddwr symud ac arweinydd gwaith yn y gymuned.

Eddie has spent at least thirty-five golden years in showbusiness. She is a physical theatre performer, a movement director and leads community performance.

Cyfuna goreograffi, sgript a thechnoleg o bob math yn ei darnau, sydd weithau mewn theatrau a bryd arall ar safleoedd arbennig. Mae'r themâu yn olrhain ei milltir sgwâr a'i le yn y byd - felly aed â'r cynyrchiadau ar daith ledled hwnnw, tra fis Mawrth y llynedd teithiodd Geredigion gyda fan hufen iâ yn ymweld â llefydd yr enwyd emyn-donau ar eu hôl.

She combines choreography, script and technology of all kinds in her productions, which are staged both in theatres and on specific sites. Their themes deal with her square mile and its place in the world - so these productions have toured that world whilst last year she travelled the length of Ceredigion with an ice-cream van that visited places with hymn tunes named after them.

Boed Coed / Let there be trees

Cafodd Boed Coed ei ffilmio ar dir Maesglas, y ffarm lle ces i fy magu a lle rwy'n byw nawr. Rwy'n cerdded y tri chae sydd yn weddill o ffarm 40 erw ac yn ystyried yr hyn ddylswn ei wneud fel bod 'da hi ddyfodol gweddol. Fe allwn ddi-ddofi'r tir (re-wild) ac rwy'n treulio cyfnod o'r ffilm yn mudffromi yn erbyn y dadleuon o blaid plannu coed. Ac wrth gwrs, rwy'n dadlau yn eu herbyn ar sail emosiwn, wrth gerdded tir rwy'i wedi ei adnabod ers fy mhentyndod. Rwy'n ddawnsiwr ac yn ffarmwr ond rhaid cyfaddef fod yna lawer mwy o lewyrch ar y danso. Erbyn y diwedd, mae gennyf well syniad o sut gellid di-ddofi un o'r caeau o leiaf ac yn crybwyll, wrth orwedd mewn bath yr oedd ein gwartheg arfer yfed ohono, fod yna bobl ledled y byd yn dioddef o effeithiau'r argyfwng hinsawdd yn barod ac y bod rhaid i fi wneud rhywbeth.

Boed Coed was filmed on Maesglas land, the farm where I grew up and where I now live. I walk the three remaining fields of a 40 acre farm and consider what I should do to ensure that it has a fair future. We can rewild the land, and I spend a period during the film mutely raging against the arguments in favour of planting trees. And of course, I argue against them based on emotion, while walking land that I've known since childhood. I am a dancer and a farmer, but I must admit that the dancing is much more prosperous. By the end, I have a better idea of how at least one of the fields could be rewilded and mention, whilst lying in a bath that our cattle used to drink from, that there are people all over the world already suffering from the effects of the climate crisis and that I must do something.

Cythrudd / Provocation

Y fyfyrddod

Cyfarwyddiadau i hwyluso myfyrio am hynt ein planed, fel ag y mae yn *Boed Coed*.

Yr offer

Wellingtons
Cot law
Dillad cyffredin
Wetsuit

Y safle

Stafell ymolchi gyda bath ynddi

Y camau

Gwisgwch yr offer
amdanoch, *wetsuit* yn
gyntaf
Rhedwch ddŵr oer i'r bath
tuag at ei hanner
Camwch i'r bath
Gollyngwch eich hun yn
araf i'r dŵr
Myfyriwch ar yr argyfwng
hinsawdd
Myfyriwch ar yr hyn y
gallwch chi ei wneud

The meditation

Instructions to facilitate meditating on the future of our planet, as seen in *Boed Coed*.

The kit

Wellingtons
Rain coat
Ordinary clothes
Wetsuit

The location

A bathroom that has a bath

The steps

Put on the kit, wetsuit first
Half-fill the bath with cold
water
Step into the bath
Lower yourself slowly into
the water
Mediate on the climate
crisis
Meditate on what you can
do

Iestyn Tyne

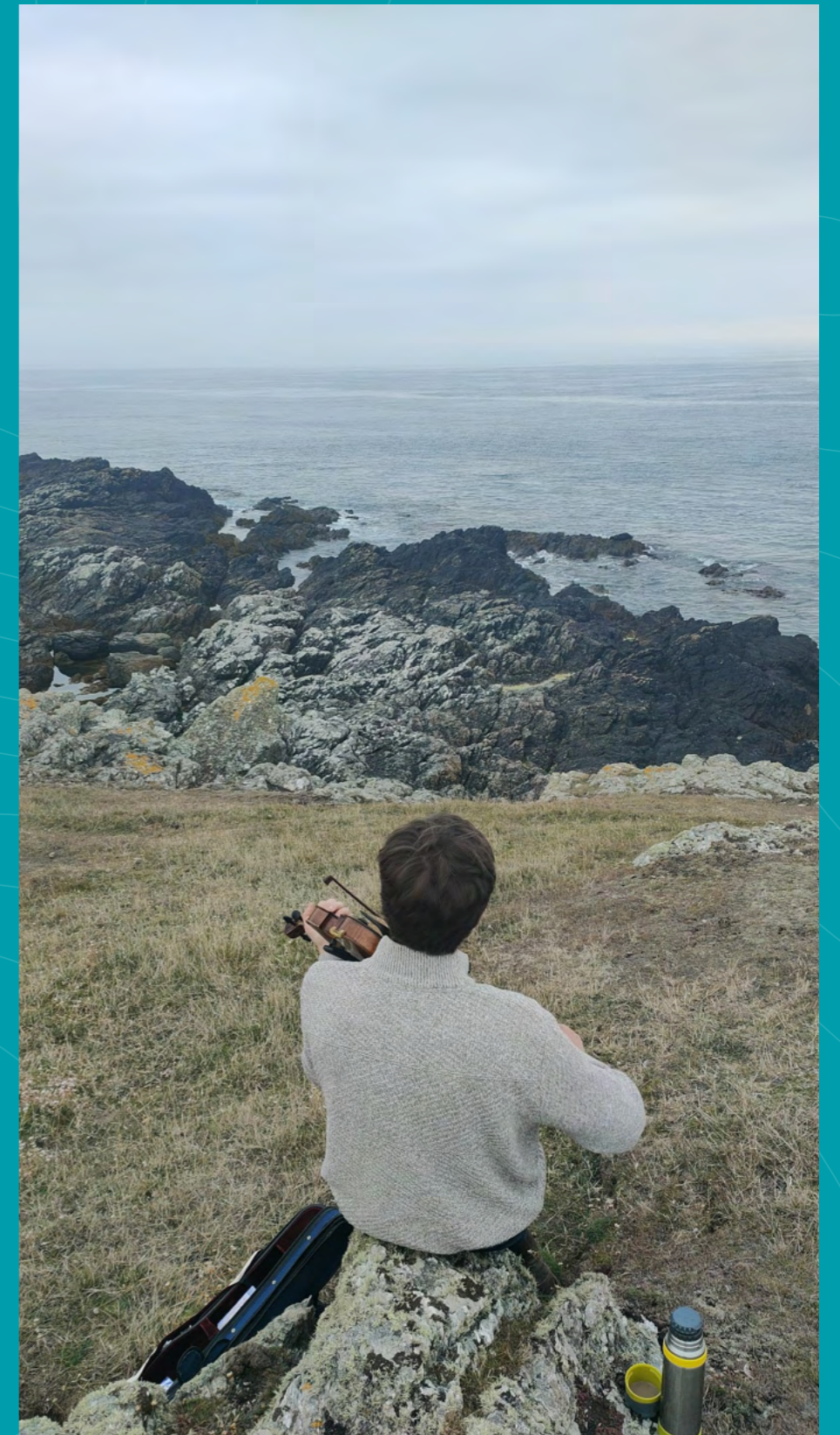

Magwyd Iestyn Tyne ym Moduan, Pen Llŷn, ac mae bellach yn byw yng Nghaernarfon gyda'i deulu. Mae'n gyd-sylfaenydd a chyd-olygydd Cyhoeddiadau'r Stamp, tŷ cyhoeddi annibynnol sy'n rhoi llwyfan i leisiau newydd sy'n ysgrifennu yn y Gymraeg.

Ar y cyd â Darren Chetty, Grug Muse a Hanan Issa, roedd yn olygydd Welsh (*Plural*): *Essays on the Future of Wales* (Repeater Books, 2022), a chyrrhaeddodd ei gasgliad diweddaraf o farddoniaeth, *Stafelloedd Amhenodol* (2021), restr fer gwobrau Llyfr y Flwyddyn 2022. Mae llawer o'i waith yn archwilio cyflwr y gymuned, y cynefin a'r byd o'i gwmpas, a sut y mae elfennau gwahanol o fewn y gofodau hynny yn plethu i'w gilydd wrth i ni symud drwyddynt.

Iestyn Tyne grew up in Boduan, Llŷn Peninsula, and now lives in Caernarfon with his family. He is co-founder and co-editor of Cyhoeddiadau'r Stamp, an independent publishing house which provides a platform for new voices writing in Welsh.

In collaboration with Darren Chetty, Heather Muse and Hanan Issa, he was editor of Welsh (*Plural*): *Essays on the Future of Wales* (Repeater Books, 2022), and his latest collection of poetry, *Stafelloedd Amhenodol*, was shortlisted for the 2022 Book of the Year awards. Much of his work explores the state of the community, the habitat and the world around it, and how there are different elements within those spaces weaving into each other as we move through them.

'Cofrodd' rhan o / part of 'Pererindod'

Fel mab fferm, dwi'n ymwybodol iawn o'r ymdeimlad cryf o olyniaeth sy'n perthyn i weithio'r tir, y tensiwn sy'n gallu codi o fewn teuluoedd a chymunedau a'r heriau sy'n wynebu cenhedlaeth newydd a'u syniad newydd. Mae bywyd yn symud ar gyflymder gwahanol i wahanol rannau o ecosystem y fferm, a'r coed yw'r pethau byw hynaf, sydd wedi tystio i'r mwyaf o fynd a dod dros gyfnod eu hoes. Yn 'Llif', dwi'n defnyddio'r profiad cyfarwydd o fynd allan yn fore i ddelio gyda choeden sydd wedi disgyn dros nos, a honno wedi dod i lawr ar ffin y fferm gan fylchu wal gerrig a godwyd gan rai o ragflaenwyr y tad a'r mab yn y gerdd.

As a farmer's son, I'm very aware of the strong sense of succession around working the land, the tensions that can arise within families and communities and the challenges facing a new generation and their new ideas. Life moves at a different pace for different parts of the farm's ecosystem, and the trees are the oldest living things, and have borne witness to the most coming and going during their time. In 'Llif' ('flow' and also 'saw'), I use the familiar experience of going out in the morning to deal with a tree that's fallen overnight. This particular tree has come down on the farm boundary, demolishing part of a stone wall built by forebears of the father and son in this poem.

Ar y ffin rhwng hwn a'r ffarm nesa un noson ddrycinog,
gynddeiriog, ddu,
hen goeden a godir yn rhydd o'i gwreiddiau,
rhubanir hyder ei bonion a hi, gry gynnu, a gragenir
bob sut, y rheibus wynt a rwyga wrth ei brigau
a chwydu darnau o'i chadernid yn y gwrychoedd bysedd-
gwrachod...

yna daw'r mab a'i dad
yn blygeiniol, gan ddidoli'u geiriau prin fel gogri pridd,
a sawr yr holl bethau sydd heb eu dweud fel beudai Awst.

am y cae hwn mae co hir
y tad yn gadwyn ferw o farw ac o fyw
mae fel y bedd, ond mae'i feddwl
yn un llif o eiriau anllafarog

dyna aberth oedd dod i adnabod pob chwarter erw
fel rhychau a phantiau fy nghorff fy hun;
a dyna fraint wedyn fu'r antur
o roi 'nôl â rhawiau 'nwylo
rannau o'm hun yn y grynnau moel.

pan fydd y darth ar gefnau'r gwartheg
yn y boreau oer sy'n breuo'r wal
rhwng y byd hwn ac annwn, ennyd,
mi welaf rith ar ymylon
y cae o aeafau nad wyt ti'n eu cofio:
yma, gwyrtais dros bob cam o gariad,
c'weirio fesul carreg dro ar ôl tro y tir hwn

ac heddiw fe donna'r pridd dan yr arad
fel menyn, fel mawnog duaf daear.

ni fu ymweld ers gaeafau mawr; darfu oedau dirifedi'r
rhai ar f'ôl, ac yma'r wyf fi, yr awyr a'r ywen,
a'r cen sy'n rhicynnu'r degawdau a gedwais
o dan y maen ym Moduan, mwy.

ac o arfer, fe gerfiwyd â chynion ach, enw,
dyddiadau — y geni, a'r diwedd; wedyn,
o dan y cyfan mewn llythrennau cain,
un einioes, ei hyd a'i led, yn gwpled gwag:

mae co hir am y cae hwn
yn hualu'i siâp fel y wal sych
a godwyd i gadw ffin y ffald;
a'r un garwedd i'r haenau o gerrig
â dwylo'r gŵr a'u daliodd
yn eu lle, gan eu troi'n llyfn
â grym ei grefft

DIWAEL EI WEDD, DUWOL WR, MYNWESOL GYMWYNASWR.

dyma'i gariad, fu'n dod yma i gweirio'r
blodau am dymor neu ddau nes y dydd pan ddaeth
un arall i'w dallu

**rhown ar y bedd, pe meddwn allu bardd i droelli byd
â'i eiriau, bennill soniarus; yn lle atalnodi'r moelni mud
soniwn am ei gusanau, y gwreichion a'r tonnau
yn ei enaid; mi sgwennwn amdano
â'i gap yn gam, a'i oglau, fel yr oglau sydd ar gaeau gwair
liw'r haf yng Nglan'rafon, y rhesi toredig yno ers tridiau
a haul sychu'n eu melysu o'r digwmwl asur.**

**yna'r llall yn tanio'r lli,
yn rhwygo'r dydd ar agor, mwg petrol yn nolur
y bore'n barod; tyr yr hen dderwen yn ddarnau:
y tad wedyn a'u teifl
yn ddyfal i drwmbal ei dryc.**

Hanan Issa (Bardd Cenedlaethol Cymru) mewn sgwrs greadigol gyda Iestyn Tyne, 2023.
Hanan Issa (National Poet of Wales) in creative conversation with Iestyn Tyne, 2023.

Cythrudd / Provocation

Ewch allan ar lwybr cyhoeddus sy'n croesi tir fferm, neu dilynwch drywydd y llwybr ar fap OS neu GoogleMaps. Meddyliwch am y tir o dan eich traed neu fys, ac am y bobl sydd wedi igam-ogamu drosto ar hyd yr oesau. Rhowch eich hun yn esgidiau cymeriad go-iawn neu ddychmygol o oes arall, oedd yn nabod union siap y dirwedd hon. Sut fyddai'n ymateb i'r hyn sy'n wahanol, ac i'r hyn sydd yr un fath?

Go out on a public footpath that crosses farmland or follow it on an OS Map or GoogleMaps. Think of the land under your feet or finger, and of the people who have meandered across it through the ages. Put yourself in the shoes of a real or imaginary character from another time, someone who knew the exact shape of this landscape. How would they respond to what has changed, and what remains the same?

Marva Jackson Lord

Mae Marva yn grewr digidol, artist cyfryngau cymysg a testunol a fagwyd yn Ontario, Canada. Symudodd i'r DU ym 1999 ac mae wedi byw a gweithio yn y Bannau Brycheiniog am dros 20 mlynedd. Mae hi'n gweithio mewn amrywiaeth o gyfryngau oherwydd ddiddordeb arbennig mewn swrealaeth gan ei bod yn berthnasol i fywyd cyfoes yng nghanol, ar y ffiniau ac ymylon tirweddau allanol a mewnol, a'n bydoedd ysbrydol ac emosiynol.

Cychwynnodd Marva ddigwyddiad Mis Hanes Pobl Dduon cyntaf Powys yn 2004. Wedi'i leoli bellach yn Aberllynfi, mae'n parhau i gynhyrchu digwyddiadau barddoniaeth yn y Gelli Gandryll a'r cyffiniau. Mae ei gweithiau *Ecosystem* a *Myfyrdod ar Amlieithrwydd* wedi cael eu harddangos fel rhan o gomisiwn gan Peak Cymru a Pegwn/Casgleb, rhaglen a noddir gan Trafnidiaeth Cymru.

Marva is a digital creator, mixed media and textual artist raised in Ontario, Canada. She moved to the UK in 1999 and has lived and worked in the Brecon Beacons for over 20 years. She works in a range of media because of a particular interest in surrealism as it applies to contemporary life at the centre, on the borders and fringes in the external and internal landscapes, and our spiritual and emotional worlds.

Marva initiated Powys' first major Black History Month event in 2004. Now based in Aberllynfi, she continues to produce poetry in and around Hay-on-Wye. Her works *'Ecosystem and Meditation on Multilingualis'* have been exhibited as part of a commission by Peak Cymru and Pegwn/Casgleb, a program sponsored by Transport for Wales.

'Ecosystem'

Feeding the Future of Wales

Mae'r syniadau y tu ôl i'r seinwedd hon yn plethu amrywiaeth o safbwyntiau i ragweld dyfodol prynu bwyd yng Nghymru. Cefais fy ysbrydoli gan wersi fy llysfam am bŵer a harddwch cynhyrchu ein bwyd ein hunain, profiad wedi'i lywio gan gof ei nain o effaith y Dirwasgiad Mawr. Anelais at adleisio harmonïau'r dyfodol rhwng traddodiad a thechnoleg, doethineb lleol a dylanwadau byd-eang posibl fel y'u lleisiwyd gan ein cymunedau ein hunain.

Gobeithiaf y bydd gwranddo yn eich gwahodd i archwilio'r posibiladau - o ailfywiogi datblygiad marchnadoedd lleol i sefydlu ffermydd fertigol; o feddyliau am amrywiaeth er mwyn deall sut y gallwn newid ein perthynas â bwyd i gyfnewidfeydd cymunedol sy'n ehangu ein syniadau am y mathau o brydau bwyd y gallwn eu creu ar gyfer ni ein hunain a'n teuluoedd - wrth i ni ystyried sut y byddwn yn prynu bwyd, ac yn ailystyried a chynnal y berthynas agos sydd gennym â'n tir, ein bwyd, a'n treftadaeth.

The ideas behind this soundscape weave together a variety of perspectives to envision the future of buying food in Wales. I was inspired by the lessons from my stepmother about the power and beauty of producing our own food, an experience informed by her grandmother's memory of the impact of the Great Depression. I aimed to echo future harmonies between tradition and technology, local wisdom and possible global influences as voiced by our own communities. I hope that listening invites you to explore the possibilities - from re-invigorating development of local markets to establishing vertical farms, from thoughts on diversity in understanding about ways we can change our relationship to food to community exchanges that expand our ideas about types of meals we can create for ourselves and our families - as we contemplate how we will be buying food, re-evaluating and maintaining the intimate relationship we have with our land, our food, and our heritage.

“One lady asked if she could pick our courgette leaves. And I said “Well, they’re not going to be very tasty because they’ve got the barbs on the back of them.” And she said, “Oh gosh, no back home, you go to the market and you buy big bunches of it. And we make all sorts of stews and stuff with it and it’s delicious.”

Delweddau digidol gan Marva Jackson Lord, wedi'u cynhyrchu gan ddefnyddio Midjourney.

Digital images by Marva Jackson Lord, generated using Midjourney.

“We run a market garden and we’d love to see more market gardens popping up around Wales. I know that there are more coming.”

“So, a farmer or a grower that you buy from directly, you will usually find has a strong ethic of quality production and quality control”

“...my mother, who was only 20 when she had me, sought a life where she could eat a whole tomato instead of just a slice.”

Cythrudd / Provocation

Allwn ni fflipio'r sgript? A allwn ni, yn lle ildio i ofnau, eu harneisio i danio ein creadigrwydd a'n gwytnwch? A allwn drawsnewid ein rhwystredigaeth yn rym sy'n gyrru newid, a throi ein hymdeimlad o ddiffyg grym yn ymdeimlad o rymuso ar y cyd?

Can we flip the script? Can we, instead of succumbing to fears, harness them to fuel our creativity and resilience? Can we transform our frustration into a driving force for change, and turn our sense of powerlessness into a sense of collective empowerment?

Ways of Working

Copyright © 2023